

Els pressupostos participatius han vingut per quedar-se

Els pressupostos participatius, en l'àmbit municipal, s'han convertit en l'instrument estrella de la democràcia participativa. Anàlisi crític de 16 experiències d'aquest estil que han tingut lloc a Catalunya el 2016.

Daniel Tarragó i Gerard Quiñones

Les innovacions en gestió pública acostumen a ser força desconegudes per a la major part de la ciutadania. Malgrat que les demandes per a la regeneració democràtica continuen al centre de l'agenda política, no es coneix que ja hi ha mesures d'aquest tipus que s'estan implementant al món local. Un dels casos més evidents és el dels **pressupostos participatius**. Una eina útil i de millora de la qualitat democràtica que ajuntaments d'arreu del territori ja posen en pràctica, i que s'ha convertit en **l'instrument estrella de la democràcia participativa**.

Tot i aquesta implantació, els pressupostos participatius encara desperten alguns dubtes. La dimensió del municipi és un factor rellevant perquè tinguin èxit? I el color polític del govern? Quina quantitat s'acostuma a decidir de forma participativa? Realment es pretén generar intel·ligència en la presa de decisions o és més aviat un exercici de postureig vinculat a una moda? Són processos realistes que fomenten la visió de conjunt i la corresponsabilitat col·lectiva o s'acaben convertint en 'cartes als Reis' d'uns ciutadans convertits en clients? I encara més important: els ajuntaments acaben complint el que es vota? Qui ho controla? CRÍTIC respon aquestes preguntes a partir del [IX Neobaròmetre](#) de la consultoria [Neòpolis](#), que analitza els **pressupostos participatius a Catalunya durant el 2016 amb una mostra representativa de 16 experiències**.

La grandària no importa

A diferència del que podria semblar, hi ha municipis mitjans i grans que han aplicat aquest mecanisme participatiu vinculat a les finances municipals. **Un 25% dels processos que apareixen al IX Neobaròmetre s'han dut a terme en localitats de més de 30.000 habitants**. L'aposta d'aquests municipis en la implementació d'aquest instrument de participació ciutadana és ferma, ja que només un 4,3% dels ajuntaments del país tenen aquestes dimensions. Això demostra, d'una banda, que són precisament les ciutats del país les que acrediten major capacitat d'innovació, així com disponibilitat de recursos tècnics i econòmics per dur a terme polítiques públiques d'avantguarda. De l'altra, es constata que la grandària en termes poblacionals no és un impediment per democratitzar les finances municipals. Algunes de les qüestions importants per implementar aquesta pràctica són la capacitat d'adaptar la metodologia del procés a les dimensions i peculiaritats locals i de treure profit de la proximitat, una de les principals particularitats dels ajuntaments.

La ideologia és poc rellevant

L'ús dels pressupostos participatius no depèn en excés del color polític de l'ajuntament. Segons l'estudi de Neòpolis, governs d'ideologies variades, ja siguin monocolors o de coalició, apliquen aquests processos indistintament. Tampoc la diferència entre partits de la vella i la nova política és

un factor rellevant. Partits tradicionals com el PSC i CiU lideren bona part dels consistoris que apliquen aquest instrument participatiu. És destacable, però, que **un 19% dels ajuntaments analitzats està governat per la CUP**, una formació que només té l'alcaldia d'un 2% del total de municipis catalans. Proporcionalment, el pes és molt important.

No s'atreveixen ni amb el 3%

La major part dels casos analitzats per Neòpolis **posen a debat menys d'un 2% del total dels pressupostos municipals**. De fet, acostumen a ser els municipis de petites i mitjanes dimensions els que solen debatre, proporcionalment, una quantitat més elevada. Són, per tant, pocs diners els que es gestionen de manera participativa amb relació al total del pressupost. De tota manera, l'estudi constata que la quantitat de diners a decidir no és un factor determinant en l'èxit del procés.

Tot per la participació sense participació

L'informe també analitza fins a quin punt els ciutadans van participar en la gestació del model de participació per votar els pressupostos participatius. **Només un 25% dels ajuntaments analitzats van incloure criteris ciutadans en la definició del model**. De fet, un 80% dels interlocutors entrevistats per Neòpolis que expressen insatisfacció sobre els índexs de participació obtinguts durant el procés són de municipis que van descartar la generació d'un debat ciutadà previ per definir el model dels pressupostos participatius. Dissenyar l'estructura d'aquests processos sense tenir en compte l'opinió dels ciutadans crea distància i redueix els nivells d'implicació i de participació.

Seguim preferint la carta als Reis a la intel·ligència col·lectiva?

Aproximadament un 20% dels processos analitzats al IX Neobaròmetre van limitar la "participació" a la votació d'unes propostes elaborades únicament per l'ajuntament, cosa que converteix el procés en un referèndum multiopció (on només entra en joc la democràcia directa) i no en un exercici de democràcia deliberativa. **Només un 30% dels casos estudiats posen a la disposició dels ciutadans espais deliberatius**, combinant l'organització de tallers participatius amb la recollida de propostes a títol individual. La resta de les experiències analitzades (la meitat) donen opció als ciutadans a presentar propostes de forma particular, però en cap cas no hi ha espais de debat col·lectiu per complementar, matisar i prioritzar les propostes que cada ciutadà fa per la seva banda. Tampoc no hi ha espai per crear, construir o fer noves aportacions de forma col·laborativa a partir de la interacció, del diàleg i de la discussió. Hi ha, doncs, marge de millora i més tenint en compte que als municipis on s'han combinat les dues opcions el procés ha obtingut valoracions molt més positives, tant per part dels participants com dels mateixos organitzadors.

L'aposta per la tecnologia s'imposa

A l'hora de votar, **la majoria de les experiències analitzades (un 60%) opten per facilitar l'elecció combinant diferents mètodes de votació**. Bàsicament, s'ofereix als veïns i veïnes la possibilitat de votar telemàticament i a través de punts de votació presencial. Les valoracions recollides mostren que la combinació d'instruments esdevé l'opció més encertada, ja que promou major quantitat de vots emesos. Són moltes les veus que reclamen a les administracions un ús més eficient de les tecnologies, i sembla que els governs locals comencen a caminar en aquesta direcció. En tot cas, combinar mètodes facilita la participació dels perfils de població més acostumats a les tecnologies sense tancar les portes als col·lectius que prefereixen votar presencialment. Els

responsables dels processos on el sistema de votació es limita a espais de caràcter presencial (un 40% dels casos estudiats) expressen, en canvi, certes valoracions negatives, per exemple, vinculades a les dificultats per ubicar suficients punts de votació i distribuir-los correctament pel territori.

El que es vota es fa, però la rendició de comptes és molt millorable

Una de les preocupacions dels processos participatius és el compliment dels acords per part del govern. El grau de compliment dels 26 processos analitzats per Neòpolis és alt; però, en canvi, els mecanismes de control s'obliden. **Només la meitat dels municipis estudiats tenen algun òrgan de vigilància**, tot i que en un 90% dels casos, o no es disposa d'aquests òrgans, o bé existeix però a la pràctica no s'utilitza. A la llarga, això pot restar credibilitat a l'experiència, quan precisament un dels seus objectius és el d'incrementar la legitimitat de l'acció de govern. L'estudi es clou amb la idea que cal treballar la qualitat dels processos participatius per tal que es puguin convertir en una eina que els ciutadans assumeixin com una via recurrent i amb garanties per participar en la vida pública.